

ความสามารถในการแข่งขันนั้นสำคัญไฉน

- วิธาดา อนุกุลวรรรักษ์ -

witada@econ.tu.ac.th

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2552

ท่านผู้ที่ติดตามข่าวสารทางเศรษฐกิจคงจะได้ยินเรื่องของความสามารถในการแข่งขันอยู่เสมอ เช่น “IMD จัดอันดับขีดความสามารถของไทยปีนี้ อยู่ในอันดับที่ 26” หรือ “WEF จัดความสามารถในการแข่งขันของไทยอยู่ในลำดับที่ 34 ตกลงมา 6 อันดับ จากปีที่แล้ว”¹ หรือ “อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยกำลังสูญเสียความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศจีน” แต่หลายคนก็อาจจะมีคำถามที่คลุ้มเคลือบว่าแท้จริงแล้ว ความสามารถในการแข่งขันคืออะไร วัดจากอะไร มีความสำคัญอย่างไร วันนี้เราจะมาทำความเข้าใจกันว่านักเศรษฐศาสตร์กำลังพูดถึงอะไรเมื่อกล่าวถึงความสามารถในการแข่งขัน

ความสามารถในการแข่งขันคืออะไรในทางเศรษฐศาสตร์

ก่อนอื่นเราควรทำความเข้าใจก่อนว่า การพิจารณาขีดความสามารถในการแข่งขันแยกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยธุรกิจ ระดับอุตสาหกรรม และระดับประเทศ ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันแต่ละระดับนั้นไม่เหมือนกัน และไม่จำเป็นต้องเหมารวมว่าธุรกิจหรืออุตสาหกรรมทั้งหมดในประเทศจะมีความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงไปในทางเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงของลำดับความสามารถในการแข่งขันในภาพรวมของประเทศ

ในระดับหน่วยธุรกิจหรืออุตสาหกรรมนั้น ผู้ที่มีความสามารถในการแข่งขัน คือ ผู้ที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Productivity) ในกระบวนการผลิตและการประกอบการเหนือกว่าคู่แข่ง ทำให้ดำเนินธุรกิจอยู่รอดได้โดยไม่ต้องอาศัย “ตัวช่วย” ที่ทำให้ได้เปรียบคู่แข่ง ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองหรือการอุดหนุนจากรัฐ การได้รับสัมปทาน ฯลฯ เรามักจะเห็นการขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจจากผลการดำเนินงาน (Performance) ในรูปดัชนีต่างๆ เช่น อัตราส่วนการทำกำไร สัดส่วนการส่งออกต่อยอดขาย และส่วนแบ่งตลาด ในทำนองเดียวกัน ความสามารถในการแข่งขันในระดับอุตสาหกรรมคือ การที่อุตสาหกรรมมีความได้เปรียบคู่แข่งโดยปราศจากการคุ้มครองหรือการให้เงินอุดหนุน การวัดความสามารถในการแข่งขันระดับอุตสาหกรรมจะเป็นตัวชี้วัดสุขภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Health) ของประเทศได้ดีกว่าการวัดความสามารถในการแข่งขันระดับหน่วยธุรกิจ เพราะการที่

¹ การวัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในปัจจุบันมักจะอ้างอิงจากสถาบันที่มีชื่อเสียงในวงกว้างอยู่ 2 แห่งคือ Competitiveness Report โดย World Economic Forum (WEF) และ World Competitiveness Yearbook International โดย Institute for Management Development (IMD)

หน่วยธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งมีความสามารถในการแข่งขันสูงอาจได้มาจากความสามารถและลักษณะเฉพาะของธุรกิจนั้นๆ ซึ่งแตกต่างจากผู้ประกอบการอื่นๆ ในภาพรวม ในทางตรงข้าม ความสามารถในการแข่งขันระดับอุตสาหกรรม สามารถชี้ให้เห็นถึงควมมีประสิทธิภาพของธุรกิจ ในภาพรวมที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมนั้นๆ ในประเทศ ดัชนีที่มักถูกอ้างถึงในการบ่งชี้ความสามารถการแข่งขันระดับอุตสาหกรรม ได้แก่ ความสามารถในการทำกำไรโดยรวมของอุตสาหกรรม ดุลการค้าและการไหลเข้า-ออกของเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในแต่ละอุตสาหกรรม รวมทั้งต้นทุนและคุณภาพของสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมนั้นๆ เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง

อย่างไรก็ตาม ดัชนีเหล่านี้เป็นการวัดจากผลประกอบการ ซึ่งมีข้อเสียหลายประการ เพราะผลการดำเนินงานนั้นอาจมิได้เป็นสะท้อนประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของธุรกิจอย่างแท้จริง แต่อาจได้รับอิทธิพลจาก “ตัวช่วย” ซึ่งทำให้ผลประกอบการดูเหมือนจะดีกว่าคู่แข่ง แต่หากวันใดความช่วยเหลือดังกล่าวมีอันหมดไป ธุรกิจนั้นก็มักประสบปัญหาไม่สามารถยืนหยัดอยู่ในสถานะเดิมและมักออกมาเรียกร้องตลอดจนลอบบีรัฐให้ต่ออายุความช่วยเหลืออ้อมๆกันต่อไปไม่รู้จบสิ้น ดังนั้น หากท่านผู้อ่านจะวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจจากเครื่องชี้วัดเหล่านี้ก็ควรจะตระหนักถึงข้อจำกัดและใช้ข้อมูลอื่นมาประกอบด้วย และหากเป็นไปได้ก็น่าจะใช้ดัชนีที่เหมาะสมกว่า เช่น ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับคู่แข่งในด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) การจัดการด้านต้นทุนและผลิตภาพ (Productivity) ที่ได้มีการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ ในกระบวนการผลิต เป็นต้น

ส่วนความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศนั้นหมายถึง การที่คนในประเทศมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งมักชี้วัดด้วยระดับและการเติบโตของรายได้และผลผลิตโดยรวม ตลอดจนความสามารถของประเทศที่จะเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดโลกผ่านการส่งออกและการลงทุนจากต่างประเทศซึ่งสะท้อนศักยภาพในการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าถึงตลาดใหม่ๆ ในโลกเพื่อทดแทนตลาดในประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัด

ความสามารถในการแข่งขันสำคัญจริงหรือ

ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ก็ตาม เราคงต้องยอมรับความจริงว่า เราไม่สามารถปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโลกได้ เศรษฐกิจของทุกๆ ประเทศมีการเชื่อมโยงกันผ่านการซื้อขายสินค้าและบริการ การเคลื่อนย้ายเงินทุน และผ่านทางราคาสินค้า ความพยายามแยกตัวจากเศรษฐกิจโลกจะทำให้เราสูญเสียโอกาสในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งย่อมนำมาซึ่งการที่ประเทศจะยากจนลง โดยประชาชนจะมีต้นทุนการบริโภคสูงขึ้นเมื่อไม่สามารถนำเข้าสินค้าที่มีต้นทุนต่ำกว่าสินค้าที่ผลิตในประเทศ ผู้ผลิตจะมีรายได้ลดลงเมื่อไม่สามารถส่งออกสินค้าไปยังตลาดต่างประเทศที่มีโอกาสทำกำไรสูงกว่าขายในประเทศ และมีต้นทุนการประกอบการสูงเมื่อไม่สามารถใช้แหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำกว่าแหล่งเงินทุนในประเทศ การหดตัวของการผลิตย่อมเกิดขึ้นและนำไปสู่การลดลงของการจ้างงาน นอกจากนี้ ในยุคที่โลกไร้พรมแดน หน่วยธุรกิจต้องเผชิญแรงกดดันจากการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ปรากฏที่เคยคุ้มครองธุรกิจในประเทศจากการ

แข่งขันกับคู่แข่งในตลาดโลกได้ถูกพียงหลายลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการขนส่ง และติดต่อสื่อสารซึ่งทำให้ต้นทุนในการค้าระหว่างประเทศลดต่ำลง และความก้าวหน้าของข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งทำให้รัฐบาลต้องลดระดับการคุ้มครองหรือลดอุดหนุนผู้ผลิตในประเทศลงจากแต่ก่อน สิ่งต่างๆ เหล่านี้เพิ่มแรงกดดันต่อผู้ประกอบการและภาครัฐอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังนั้น เมื่อเราไม่สามารถปฏิเสธความเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงได้ ความสำคัญของความสามารถในการแข่งขันจึงเป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ หน่วยธุรกิจจึงต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของตัวเองเพื่อให้สู้รบปรบมือกับคู่แข่งได้

ข้อเตือนใจ

อย่างไรก็ดี การมีความสามารถในการแข่งขันอยู่ในลำดับที่เท่าไรนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุด สิ่งที่เราควรให้ความสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะพัฒนาความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้นอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ซึ่งจะทำให้ได้ก็ต่อเมื่อเราทราบว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เรามีศักยภาพที่จะแข่งขันในเวทีการค้าโลกได้ดีขึ้น เราจะปรับปรุงปัจจัยนั้นได้อย่างไร และในที่สุดเราต้องตอบคำถามให้ได้ว่าเราจะนำประโยชน์จากการมีความสามารถในการแข่งขันมายกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างไร

นอกจากนี้ มักมีความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขัน และควรมาทำความเข้าใจกันเสียใหม่ กล่าวคือ การที่ประเทศมีความสามารถในการแข่งขันนั้นไม่ได้หมายความว่าประเทศนั้นๆ ต้องมีดุลการค้าเกินดุลในทุกๆ อุตสาหกรรม เพราะในความเป็นจริง คงไม่มีประเทศใดที่จะเกินดุลการค้าในทุกๆ อุตสาหกรรมได้ แต่การมีความสามารถในการแข่งขันควรพุ่งเป้าไปที่อุตสาหกรรมที่เรามีความชำนาญเป็นพิเศษ (Specialization) และการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมเข้าด้วยกันเป็นคลัสเตอร์สามารถส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันได้ เพราะการรวมกลุ่มมักทำให้ผู้ผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีศักยภาพที่จะพัฒนาสินค้าเพื่อแข่งขันและมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

การมีค่าจ้างแรงงานต่ำ ค่าเงินบาทอ่อน หรือการกีดกันนี้สาธารณะเพื่อแจกเงินให้ประชาชนนั้น ไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ทำให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน จริงอยู่ว่าการมีค่าจ้างแรงงานต่ำๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจเข้าไปแข่งขันในตลาดโลกได้ แต่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันควรมาจากการเพิ่มผลผลิตการผลิต ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นพร้อมๆ กับการพัฒนาฝีมือแรงงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการมีเทคนิคในการบริหารจัดการที่ดีขึ้นไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน แต่กลับจะทำให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนสูงขึ้นอย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกัน การลดค่าเงินเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกจะให้ประโยชน์เพียงชั่วคราวเท่านั้น ความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริงควรมาจาก การที่ธุรกิจสามารถแข่งขันในตลาดโลกภายใต้อัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมมากกว่าความพยายามรักษาค่าเงินให้อ่อนเพื่อทำให้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าถูกลง

แม้ว่าเป้าหมายของการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศคือการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน แต่มาตรการของรัฐในการที่จะทำให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้นนั้นก็ไม่ควรมาจากกู้หนี้ยืมสินเพื่อแจกจ่ายโดยไม่เกิดการผลิต การลงทุนที่คุ้มค่า เพราะในที่สุดแล้ว การกู้หนี้ยืมสินต้องมีพันธะผูกพันในการจ่ายเงินคืน ดังนั้น การเพิ่มภาระหนี้สินจึงเป็นการลดความอยู่ดีกินดีของประชาชนในระยะยาว เว้นเสียจากว่าจะมีการก่อหนี้เพื่อนำไปลงทุนที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าอัตราดอกเบี้ย ซึ่งย่อมทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพการผลิตที่แท้จริง

และท้ายที่สุด เราต้องยอมรับความจริงให้ได้ว่า การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศมักจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเทศ อุตสาหกรรมบางอย่างที่ไม่สามารถแข่งขันได้ต้องออกจากระบบไปในระหว่างการแข่งขัน หากรัฐบาลต้องการให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมเหล่านี้ให้ปรับตัว อาจทำได้โดยหยิบยื่นทรัพยากรในการผลิตให้มากขึ้นเป็นการชั่วคราว เช่นการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ธุรกิจปรับตัว มากกว่าที่จะให้การคุ้มครองด้วยภาษี เงินอุดหนุน หรือการคุ้มครองด้วยระบบสัมปทาน ซึ่งการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวอย่างต่อเนื่องทำให้อุตสาหกรรมนั้นขาดแรงจูงใจในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยตัวเอง และกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศในที่สุด